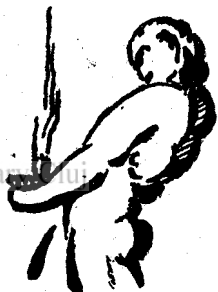


ANUL I. NOEMVRIE 1930. Nr. 12.

CUPRINSUL:

N. Buta: Averescaniada. — *Sever Stoica*: Tic, tac, tic, tac. — *Gheorghe Dragoș*: Spre Pan-Europa. — *Olimpiu Boitoș*: Propagandă românească. — *Dr. Virgil E. Șortan*: Dureri înăbușite. — *Gh. I. Popescu*: O problemă bancară: concentrațiunea. — *Dr. Od. Apostol*: Auxiliarii medicului la sate. — *I. Adămoiu*: O trecere în revistă a gândirii filosofice contemporane. — *Aurel Decei*: Scriitorii români în Italia. — *L. H.*: Doliul literaturii dramatice fraceze. — *Cronica*: Ardealul Tânăr. — Comisiunea Monumentelor Istorice pentru Transilvania. — Comerțul cărților de școală. — *F. R. Daresté*: Les Constitutions modernes. — Renașterea verismului. — Redacționale.



Fondator:
V. V. TILEA
Redactor:
N. BUTA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
CLUJ
STRADA REGINA MARIA Nr. 36.

A B O N A M E N T U L :

Pe un an Lei 200—
Pentru bănci și autorități Lei 500—
Pentru strălănătate Lei 500—

Coperta și decorurile interioare de: VIRGIL FULICEA



Averescaniada

România are, în prezent, dintr'o largă generozitate regală, doi mareașali. Unul modest, sobru ca o antică statuie de bronz, amintindu-ne superba poziție morală a mareșalului Foch, din anii de după războiu. Un militar de rasă, acesta, care trăiește exclusiv din amintirile duioase ale epopei noastre de întregire și o neprețuită rezervă de tact și judecată nepărtinitoare pentru răspântiile gingașe, în care ne-ar putea târî, eventual, fluxul și refluxul vremurilor actuale. Celalalt e mai „activ“. E șeful unui partid politic pe ducă, glorios odinioară, jerpelit azi, bun cel mult pentru a-i tulbura repausul meritat al bătrânețelor sale cărunte. Acest din urmă, care este mareșalul Averescu, este omul, care a descoperit arta de a-și consuma, în doi timpi și trei mișcări, o bogată aureolă de erou și care se mai leagănă în iluzia rozee, că admirația cu care-l împrejmua, odinioară, o națiune întreagă, pentru incontestabilele sale calități militare, îi poate servi drept trambulină pentru stufoasa sa ambiție politică. Mareșalul Averescu a avut, în adevăr, o soartă dintre cele mai tragice. Era un timp, în care numele lui de oștean vârtos circula pe buzele tuturor ca un teribil *memento* pentru toți borfașii războiului nostru de întregire. Era un timp când setea de dreptate a mucenicilor noștri de-acum 14 ani, trimiși înaintea dușmanului cu puști ruginite și cu pielea acoperită doar de-o manta ciuruită de molii, se cerea potolită de revolta lui îndreptățită, călinită în confraternitatea spirituală comună a acelorași tranșee. Și în numele acestei dorinți unanime, dacă bine ne aducem aminte, demobilizații cruțați de plumbul ucigaș al dușmanului i-au încredințat, în

1920, și într'un elementar iureș de solidaritate, onorificul mandat de a pedepsi crunt atât pe trădătorii de pe front cât și pe profitorii sau criminalii somnolenți ai perioadei de înzestrare a armatei. Ce s'a ales însă din îndreptățita nădejde a eroilor „lăsați la vatră“ ? Pulbere și scrum !

După doi ani de guvernare, caracterizați prin blânda naivitate a generalului, celebra *ligă a poporului* și-a lichidat popularitatea definitiv. Spinarea i-s'a frânt peste mijloc, căci sub calda ocrotire a acestei naivități tăzlăuauii regimului, ca totatăția vârcolaci, i-au întunecat strălucirea. Și fiindcă spinarea i-s'a rupt (întocmai ca a unui cățeluș peste care ar trece o mașină în goană nebună), ea nu mai putea trăi decât din compătimirea contemporanilor și dintr'o largă generozitate regală. Și apoi, la un moment dat, din calculele meschine ale partidului liberal, care, ca un stăpân nemilos ce era, i-a dat în 1927, lovitura de grație, turtindu-i veleitățile de emancipare de sub tutela brătienistă printr'o cărămidă masivă...

* * *

Fenomen ciudat însă, mareșalul Averescu nici în acele clipe tragice, care l-au decapitat politicește printr'o demisie forțată, n'a înțeles nimic. În loc de a încerca o recăpătare a maselor printr'un sincer, duios și inteligibil act de pocăință, singurul care i-ar mai fi putut salva steagul sfâșiat de brutalitatea soartei, d-sa a încercat contrarul. A început să bruscheze voința colectivă, să vorbească peste umerii disprețului anti-istoric despre mulțimile consecvente, schimbând noțiunea de „popor“ cu „boborul“ ticălos, care nu-și recunoaște prorocii. Și fiindcă pofta vine mâncând, acelaș șef de partid a început să le insulte chiar, fie direct, fie debitând calomniile la adresa oamenilor cari, luptând eroic împotriva unor incredibile porniri electorale, ajunseseră a le reface credința în mântuirea noastră comună. Și-atunci, ca justificare a acestui joc de-a frântul capului d. Mareșal a inventat teoria cunoscută cu *desrobiiții* și *desrobitorii*, încoronarea tuturor insultelor de până acum, trimise la asalt împotriva Ardealului, și-un pronunțament acesta, care i-a năclăit numele pe vecii vecilor cu timbrul puerilității constituționale.

Care este această teorie, care, rostită nechibzuit, a răscolotit indignarea românismului întreg ? O rezumăm pe scurt. Di mareșal Averescu, în drum spre *Kissingen*, locul de vilegiatură unde-și transformă anual decepțiile în optimism, a găsit de cuviință să înceapă o convorbire „intimă“ cu anume pasageri anonimi de pe bordul vasului care-l târă pe Dunăre în sus. Convorbirea tainică

(la care a participat însă și-un gazetar ireverențios, a lunecat spre amărăciunea inefabilă, că România Intregită era condusă atunci de-un fiu al provinciilor alipite, de-un *desrobit* deci și dl Mareșal n'a putut rezista ispitei de a se întrebă: *unde s'a mai pomenit o asemenea enormitate, fără precedent în istoria consolidării statelor naționale moderne?*

Căci după d-sa desrobiții n'au alt drept decât acela de a se prosterna în fața desrobitorilor, de a primi ca evanghelie politică tot ce le vine dela „centru“.

Cum eră și firesc, multiplicarea acestor crâmpie de înțelepciune constituțională în coloanele ziarelor a stârnit o mare de proteste și românismul conștient nu putea decât să constate, că nobilul mareșal luptase odinioară pentru recunoștința imediată a contemporanilor, iar nici decum pentru intrarea tuturor energiilor românești, de or unde ar veni ele, în ritmul istoriei creatoare.

Înșiși adepții săi din Ardeal s'au simțit ofenșați prin caraghioasa „distingție“, căci „forța averescanismului“ rezidă, precum știți, în această provincie desrobită, doar acesta este cel mai nou capitol al îndrăsnelilor averescane.

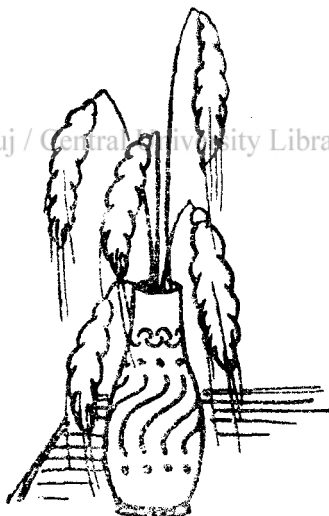
Prin urmare teoria n'a prins, și n'a prins nici Chiar în sufletul onest al desrobitorilor înșiși și dl mareșal și-a scos cămașa pe unde a putut din această gravă încurcătură.

Și pentru a atenua, pe cât posibil, penibila impresie, primul său adjutant, d. Oct. Goga, i-a sugerat tactica înăbușirii revoltei unanime a conștiinței românești printr'o formulă politică și mai temerară. În toamna acestui an a lansat anume legenda, că Ardealul este un patrimoniu politic averescan, fiindcă toți intelectualii de marcă ai acestei provincii sunt alături de d-sa.

Drept dovadă a publicat apoi o listă a acestor „intelectuali“, vreo 1500 la număr, aruncând prav în ochii acelor cari nu cunosc precis împrejurările de dincoace de Carpați. Noi abia ne-am putut stăpâni însă râsul când printre acești intelectuali de rasă am zărit o mulțime de măcelari, comercianți, plugari, împies-trițați abia pe ici pe colea de câte-un învățătorăș cu simple ran-chiune politice. Este atât de mizeră această recrutare de valori inte-lectuale încât nici chiar șefii de organizații, în afară de doi-trei corifei cunoscuți, nu sunt decât oameni al căror nume apare pentru prima-dată în lumina tiparului generos.

M'am întrebat adesea de ce, cu toate eforturile sale eroice, partidul averescan, adică averescaniada, nu este luată în serios? Și răspunsul mi-a venit întotdeauna același: *partidul n'are program politic*, nu reprezintă și nu apără interesele niciunei clase sociale, *nu trăiește decât din ura personală a unor personalități, pe cari evoluția democrației românești le-a eliminat din circulația publică fără posibilitate de revenire*. Această lipsă de program nu poate fi substituită prin nimic. Nici prin calomnii, nici prin insulte ordinare, nici prin transfugi politici și nici prin atacul incalificabil împotriva așezămintelor noastre de cultură. Dar despre toate aceste arme ale mareșalului sau ale adjutanților săi cu altă ocazie.

N. Buta





Tic, tac, tic, tac...

Unui prietin

Cimitir...

Dantelarie de zăpadă pe morminte.

Un căpșor de vrabie zgribulit în guler, își pironeste urechile în rugăciunea de orgă a unei clopotnițe. Ar vâsli cu zborul deasupra unei cripte, dar cum îi sunt aripile oboseite, poposește cu ciocul în piept.

Steluțe albe de ninsoare ce aterizează pe rugina frunzelor și dureri în chip de Christ se anină, în fulguri albe, de cruci de lemn.

În tăcerea funerară adormită în sicriuri, cerul ninge tristeți albe în noroiu și un schelet uman își scuipe în batistă plămâni. Și nimeni nu simte suferința ce-i palpită sub zăpada cămășii.

Tic, tac, tic, tac...

E ecoul mărunț al inimii unui ceasornic? E palpitația vrabiei în agonie? E dangătul suferințelor unui fizic ce rehiește soarele înalt, cu ouă roșii, ale unei zile de Paști? Sau e eternitatea durerii ce bate în ornicul vremii?

Tic, tac, tic, tac...

La o groapă cu huma proaspătă, umedă și rece, Christos suferă în obrazul zdremțuit al unui om.

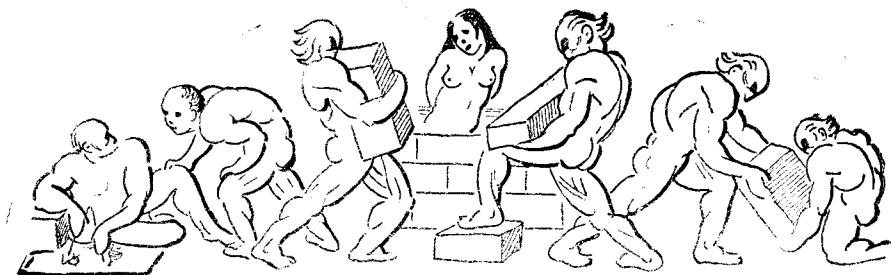
Și inima vrabiei ce zburda în snopi de rouă roșie încetează să mai bată sub blana penelor.

O biată inimă mică, bolnavă și uitată.

Lumina sângerează în zăpadă.

Sever Stoica





Spre Pan-Europa.

Ideea unei păci eterne, printr'o înțelegere sau chiar confederațiune a statelor, nu este nouă. Ea frământă omenirea din cele mai vechi timpuri. N'avem decât să pătrundem idealurile diferitelor religii, și în special pe cel al religiei creștine, pentru a ne convinge că toate urmăreau pacea eternă pe pământ și înfrățirea între oameni.

Dacă în vechime idealul păcii a fost propovăduit în special de filosofi, în evul nou acest ideal a pătruns și în sufletele oamenilor de stat. Mai cu seamă după războaie, când mizeria bântuia cu furie țări și popoare, ideea păcii și înfrățirii popoarelor încolția în inimi și de cele mai multe ori ieșia la lumină în formă de proiecte, conferințe, scrieri etc.

Planul realizării în mod concret a unei păci perpetue a fost imaginat pentru prim dată de *Henric al IV-lea*, regele Franței, la anul 1620. El voia ca toate statele creștine ale Europei să alcătuiască o republică federativă, în al cărei guvern federal să fie reprezentat fiecare stat prin câte 4 delegați. Henric al IV-lea muri însă înainte de a-și vedea planul realizat.

La 1713, în urma păcii dela *Utrecht*, *Abatele Charles Irenée de St. Pierre* în lucrarea sa *Projet de paix perpétuelle entre les Potentats de l'Europe* formula de asemeni un plan de federalizare a marilor puteri europene. În baza acestui p'an urma ca statele europene mari să se federalizeze, contribuind fiecare cu bani pentru întreținerea unui tribunal de arbitraj, care să aplaneze conflictele eventuale dintre statele membre. Pentru a mări eficacitatea hotărârilor tribunalului de arbitraj urma ca membrii să mai contribuie cu câte un contingent de soldați pentru formarea unei armate inter-

naționale, cu menirea de a interveni la pedepsirea statelor membre recalcitrante.

În anul 1761 marele filosof *Jean Jaques Rousseau* publică un extras din proiectul de pace perpetuă al lui *St. Peirre*. *Jean Jaques Rousseau*, spre deosebire de *St. Pierre*, nu se mulțumia numai cu federalizarea statelor mari, ci el propunea federalizarea tuturor statelor Europei, creindu-se o legislație generală, un tribunal suprem și instituindu-se o putere executivă, capabilă să-și impună voința. Totuși, deși era pătruns de necesitatea păcii eterne, el nu puna mare speranță în realizarea planului său, deoarece el spunea, că omenirea e „smintită“.

Emanuel Kant, marele filosof german, scoate la lumină un nou proiect în anul 1795, după pacea dela *Bâle*. Luând ca bază constituirea internă a statelor, în cari indivizii au renunțat la o parte din libertatea lor naturală, el propunea ca și statele să renunțe la o parte din ambițiile lor, în vederea posibilității de constituire a unui stat al națiunilor, a unei *Civitas Gentium*, care să fie dotat, ca și statele individuale în interiorul lor, cu o putere de constrângere care să oblige la supunere pe toți membrii.

Kant nu vede posibilitatea realizării acestui ideal numai în progresul dreptului, ci și în acela al *intereselor economice*.

Aceste idealuri înalte, aceste mărețe proiecte, isvorâte din mintea și sufletul filosofilor și propagate veacuri de-a rândul, au început cu timpul a avea răsunet tot mai mare și în lumea politică a statelor, înregistrând chiar și începuturi sfioase de realizare. Rând pe rând se succedau conferințe, congrese și convenții internaționale, cari toate tind să apropie popoarele.

Astfel, la 1846, s'a ținut la Bruxelles primul congres pacifist unde s'a votat o moțiune în sensul de a se rezolva conflictele internaționale prin mijloace pacifice de arbitraj, în loc de a se recurge de dreptul la războiu.

În anul 1889 s'a întrunit, la Paris, prima conferință interparlamentară, cu reprezentări din 9 state. Asemenea conferințe s'au succedat apoi în decursul timpului.

Cam în același timp s'au înființat în diverse state *asociațiuni pentru pace*, iar în anul 1889 s'a întrunit la Haga cea dintâi conferință internațională pentru pace. Cu aceasta ocaziune s'a decis înființarea unei *Curți permanente de arbitraj*, cuprinzând 40 de state.

Însă cu toate aceste diferite asociațiuni, congrese, scrieri și instituțiuni pentru pace, războaiele s'au succedat unele după altele, răspândind suferințe în omenire, suferințe ce au culminat în marile dezastru cauzat de războiul mondial.

Abia după acest războiu popoarele par a fi ajuns la convingerea, că nu mai poate exista viață adevărată fără o pace perpetuă. În acest scop, prin tratatul de pace dela Versailles, s'au pus bazele „Ligii Națiunilor“, având 52 de state membre, însă nici această organizație n'a rezolvat pe deplin problema, din cauză că nu are la dispoziție puterea și mijloacele de a-și impune voința. Războiul de fapt continuă mai cu furie, nu însă pe calea armelor, ci pe teren economic, culminând azi în lupta de sărăcire reciprocă ce o duc statele unele contra celorlalte.

Rezultatul acestei vrășmășii îl simțim amarnic cu toții prin mizeria ce bântuie, pe-o formă, atât statele industriale cât și pe cele agricole. Tocmai din această cauză pare a se adevăra prorocecia marelui filosof Kant, că idealul păcii se va înfăptui nu atât sub imboldul progresului dreptului, ci sub presiunea intereselor și greutăților economice. Central University Library Cluj

Când s'a manifestat, oare, o mai mare presiune a intereselor economice, în favoarea apropierii dintre popoare, ca azi? A mai continua vrășmășia economică, sub diferitele ei forme, ar fi o nebulie și un început de haos. Drept mărturie ne pot servi milioanele de șomeri din țările industriale și zecile de milioane de agricultori sărăciți, din țările agricole.

Mizeria generală de azi nu isvorăște dintr'o lipsă de produse, deoarece atât productivitatea agriculturii cât și a industriei, în urma raționalizării, s'a sporit în ultimii ani cu 50—100,0% față de productivitatea dinainte de războiu. Ceea-ce ne trebuie este o înțelegere sau chiar o confederațiune a statelor, pentru a se înlătura barierele vamale dându-se puțința canalizării și desfacerii în mod normal a tuturor produselor, înlesnind deci schimbul între ele și măbind astfel capacitatea de consum a populațiunii tuturor țărilor.

Se pune deci problema înlăturării protecționismului distrugător, prin schimbarea bazelor de convenții economice între state, înlocuind *clauza națiunii celei mai favorizate* cu cea a *tarifelor preferențiale*. Mai mult: se pune chiar problema confederațiunii statelor europene, dar aceasta nu atât pe baze de drept și de idealism, ci pe baza realităților economice.

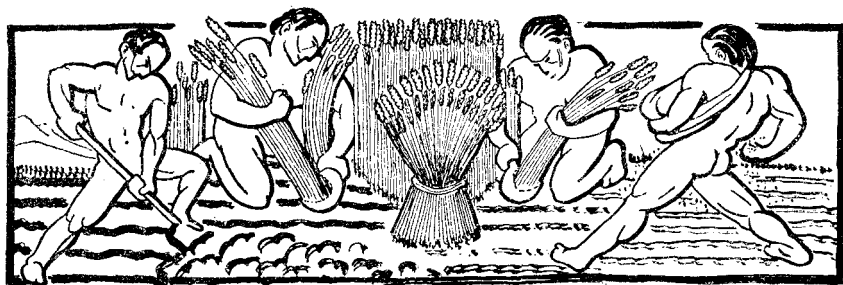
De sigur că în calea acestei frumoase și necesare realizări se pun multe piedici atât din partea tradiționalismului etnic și de independență al diferitelor state cât și din partea Americii, cu interese opuse și dominante azi pe teren economic. O piedică serioasă în calea înfăptuirii confederațiunii europene o constituie și Anglia, care se consideră mai puțin un stat european, ci mai degrabă o uniune de state intercontinentale. Nu mai vorbim de colosul rusesc, care atât azi, cât și în viitor, reprezintă pentru omenire un mare semn de întrebare.

Dar despre aceste aspecte ale problemei, de realizarea confederațiunii statelor europene, într'un articol viitor.

Gheorghe Dragoș



BCU Cluj / Central University Library Cluj



Propagandă românească

III.

Plastica românească peste hotare

De când am început această serie de articole, e multă vreme. Împrejurările nu ne-au lăsat să dezvoltăm toate ideile într'un timp relativ scurt, cum plănuisem la început. Dar, deși situația astăzi nu mai este aceeași în unele privințe, socotim că discuția despre propaganda noastră peste hotare prin intermediul operelor de artă și, în general, prin valorile culturale românești, este încă oportună.

Un punct din programul nostru era rezervat artei plastice românești, care este mult mai puțin cunoscută în străinătate decât ar merita să fie. Cine a avut ocazia să vadă o singură iarnă numai, numeroasele expoziții plastice din capitală și pe cele de pictură mai ales, a fost impresionat fără îndoială de bogata noastră producție în această ramură a artei și un laic chiar, dotat doar cu bunul simț natural, s'a putut convinge că multe dintre pânzele expuse sunt menite să miște peste decenii și peste veacuri poate sensibilitatea spectatorului. Iar cronică plastică a periodicelor noastre analiză cu legitimă mândrie aceste manifestații ale geniului românesc creator. Dar la noi nu se concentrează toate valorile în capitală. Sunt centre culturale regionale cari năzuiesc să se ia la întrecere cu Bucureștii în unele genuri de activitate și uneori ai impresia că suportă, pe un moment cel puțin, comparația cu întâiul oraș al țării.

Nu este acesta cazul în domeniul plastice și totuși ar fi o greșală dacă nu s'ar prețui după adavărata lor valoare talentele aciuete poate în mod trecător în cutare oraș de provincie, iar

uneori se impun atenției publice nu numai individualități izolate, ci adevărate grupări de creatori. Nu vrem să dăm nume nici de localități și nici de persoane, pentru că aceleași împrejurări pe cari le aminteam la început ne împiedecă să amplificăm prea mult discuția.

Dar și străinii competenți cari au avut ocazia să facă cunoștință cu plastica românească de astăzi au fost impresionați de virtuțile ei, de varietatea și de originalitatea ei. Aici ar fi mai ușor să dăm și câteva nume, ne mărginim însă să-l numim doar pe bunul filoromân, d. Henri Focillon. Avem apoi artiști cari se încarcă de glorie printr'o activitate desfășurată în cuprinsul altei țări, la Paris spre exemplu, însă isvorâtă dintr'o sensibilitate care e a noastră a tuturor.

Și totuși, chiar în acel Paris, la care ne-am referit și în articolele anterioare, arta noastră plastică modernă, ca expresie colectivă, ca o manifestare a geniului nostru național, nu este cunoscută. Și atunci era așa de greu să ne gândim că ar trebui găsit mijlocul ca să facem cunoscută această artă, poporului francez, Parisului? Mai ales când aveam exemplul încurajator al altor popoare? Într'adevăr, Parisul a adăpostit în cursul anului trecut două expoziții de pictură străine cu un succes de apreciat, una suedeză și a doua japoneză.

A doua mai ales a fost de o valoare artistică atât de superioară și de o valoare tehnică atât de surprinzătoare, chiar pentru ochiul obișnuit cu contemplarea pânzelor lui Fujita, Japonezul tot mai mult aclimatizat în atmosfera Parisului, încât ea va rămâne multă vreme în amintirea parizienilor. Și mai este ceva. Să nu se creadă iarăși că aceste expoziții cu caracter de propagandă le organizează numai popoarele așa numite mici și dornice să câștige o apreciere favorabilă dela unul din frații mai mari. Franța însăși organizează expoziții de propagandă, pe cari le trimite în „turneu“ prin alte țări și astfel faima geniului francez prinde noi rădăcini peste hotare.

E timpul să mărturisim însă că în privința aceasta, cei che-mați să traducă ideile în acțiuni concrete, ne-au luat-o înainte, și facem această constatare cu multă bucurie. Toți aceia cari urmăresc, din ziare cel puțin, pulsațiile vieții românești, au aflat de sigur până acum despre expoziția de plastică românească modernă pe care un comitet cu caracter oficial a organizat-o în Olanda, încă din primăvară. Ea a fost bine primită în această țară cu o

tradiție artistică atât de puternică, la a cărei perpetuare au contribuit într'un spirit vrednic de cel al glorioșilor înaintași, atâtea talente moderne celebre de pe-acum. Și fiind așa de bine apreciată, prin însăși calitatea ei artistică, plastica noastră călătoare a fost un sol al sufletului românesc și al forțelor lui creatoare, nu destul de apreciate până acum. Iar din olanda a trecut în țara vecină, care se pregătea să-și serbeze cei o sută de ani de viață liberă. La fel de bine primită în Belgia, de către publicul belgian, arta noastră plastică modernă a atras asupra-și, în această țară, și privirea numeroșilor străini veniți să vadă serbările centenarului, cu vastul lor program cu un întreit caracter: politic, cultural și economic. Și profitul nostru a fost cu atât mai mare.

Lăudând această inițiativă, ne grăbim să spunem că o privim mai mult ca un început. Aceeaș expoziție, sau una amplificată, va trebui să bată drumurile altor țări. Cu cât mai curând, cu atât mai bine. Locul întâi, printre aceste țări, îl are Franța. O expoziție a plasticeii românești moderne la Paris, organizată în spirit occidental, așa cum se organizează orice manifestație cu ecou internațional în metropola culturii moderne, este astăzi o necesitate. Dacă nu s'a putut face chiar acolo începutul, acum nu mai poate întârzia o manifestație românească în capitala Franței, similară cu cele din Belgia și Olanda.

Nici un alt oraș de pe glob nu concentrează între zidurile lui atâția reprezentanți ai elitelor naționale; nici un alt oraș de pe glob nu iradiază atâta lumină spirituală, valabilă pentru toate popoarele lumii; înfârșit, nici un alt oraș de pe glob nu adăpostește atâta tineret, venit din cele patru zări spre a-și hrăni sufletul cu valori culturale și spre a-și căuta o orientare în viață, de înaltă intelectualitate și practică în acelaș timp. Care alt oraș de pe glob ar fi deci mai potrivit decât Parisul pentru un examen al plasticeii noastre moderne, în fața opiniei publice universale?

Dar trebuie să mulțumim și orgoliul firesc al poporului francez, ca semn de prețuire cuviincioasă a legăturilor franco-române, atât de vechi și atât de intime.

Expoziția suedeză, de care aminteam, avea și ea drept punct de plecare raporturile culturale franco-suedeze. Cele mai vechi lucrări expuse erau ale pictorilor suedezi cari și-au făcut ucenicia în capitala Franței și de-acolo au dus în patrie puncte de vedere noi, motive de inspirație și procedee tehnice moderne. Astfel, expoziția era în rândul întâi un omagiu de recunoștință adus spi-

ritului francez, pentru funcția lui de maestru educator în epoca impresionismului și pe urmă.

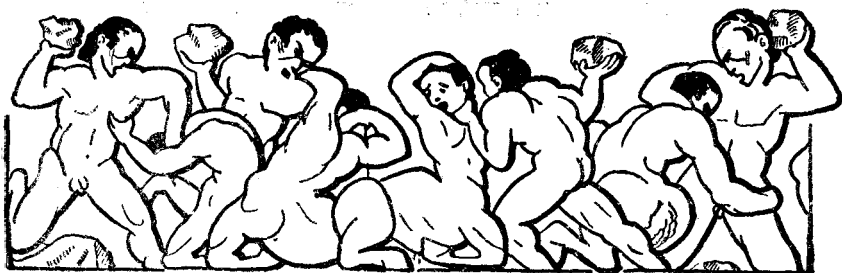
Noi ne aflăm într'o situație analogă. Mișcarea plastică modernă la noi datează din aceeaș epocă a impresionismului francez. Grigorescu al nostru, care a cules pe pânzele lui nemuritoare soarele plaiurilor românești, linia armonioasă a peisagiului nostru și lirismul sufletului românesc, în aceeaș Franță și-a făcut ucenicia. Ca el mai sunt și alții, chiar dacă nu de aceeaș calitate. Iar faptul că astăzi avem o activitate plastică proprie, care nu mai poate fi derivată dintr'o școală străină, nu ne poate împiedeca să ne arătăm recunoștința pentru învățăturile primite din afară, în epoca începuturilor.

E adevărat că la expoziția artei românești din vara anului 1925, aranjată la Paris, au fost și câteva lucrări de plastică românească modernă. Dar această secție a expoziției de atunci a fost prea puțin revelatoare pentru ochiul străinului și însuși președintele comitetului organizator, prof. I. Cantacuzino, constata că nici Grigorescu nu era reprezentat prin vreo operă a lui mai de valoare. Scopul acelei expoziții era să pună în lumină europeană arta noastră veche, arta bisericească și arta decorativă. Eram doar în anul expoziției internaționale de arte decorative.

Dar plastica noastră de astăzi merită și ea consacrarea Parisului.

Olimpiu Boitoș





Dureri înăbușite

Pe marginea problemei Moșilor.

III.

Din false concepții culturale nu pot rezulta mulțumitoare stări de lucruri. Iată o axiomă verificată pe deplin, pe spinarea învățământului secundar din Țara Moșilor.

Intr'unul din articolele noastre*) spuneam că pe terenul cultural vanitatea vre o câtorva oameni din partea locului în colaborare cu organele Ministerului de Instrucție, constituie cea mai eclatantă dovadă de jignorantă și o totală lipsă de înțelegere a realităților.

Deabia au trecut trei luni de zile, și Ministerul Instrucției sesizat de chaosul de îndrumare culturală și de lenta agonie a așa zisei îndrumări, printr'un singur caz a desființat cele trei gimnazii din Abrud, Baia-de-Arieș și Câmpeni. Măsura e bine venită, și constituie o probă peremptorie că aceste focare mai mult de întunec decât de lumină, nu corespundeau unei nevoi sociale real simțite, dupăce liceele din Brad, Turda și Alba-Iulia își îndeplinesc cu prisosință rolul de penetrație culturală.

Inițiatorii acestor gimnazii în naivitatea lor perplexă, credeau că ajunge să închiriezi un local impropriu, să-i bați la front o firmă, și să angajezi un pedel, pentruca să ridici imediat nivelul cultural al tinerelor odrasle de Moși. Acest lucru nu se poate face de pe o zi la alta, și pe lângă aceasta avem motive să ne îndoim, dacă specialiștii noștri în materie culturală, formați cei mai mulți în celebrele cursuri de vară, vor fi deocamdată la înălțimea acestei mari probleme.

Suntem în principiu împotriva desființării școlilor secundare din Munți, mai ales că moșul e un element dornic și însetoșat

*) V. Ardealul tânăr No. 8, din 15 Aprilie a. c.

până la jertfă după lumina cea vie a cărții. Dar va înțelege oricine că atunci când aceste școli nu sunt decât niște pepiniere, cari produc un apreciabil contingent de semidocti, Statul, fiindcă nu are profesori cu individualități de pedagogi practici, face cu mult mai bine dacă le desființează. Căci numai cu programe fără oameni destoinici, nu se face școală ci mai degrabă operă de paralizare a unei regiuni.

Dealtfel însăși structura geografică și economică a Țării Moșilor e de natură a nu se complace învățământului clasic, ci real. Cu cât era mai cuminte și mai potrivit din toate punctele de vedere a intereselor specifice moșești, dacă în locul celor trei gimnazii acum desființate, luau ființă imediat după Unire, școli practice de minerit, silvicultură, arte și meserii etc. În acest mod evitam de a face operă a la „Meșterul Manole“ și cream un început de burghezie în târgurile moșești, care sprijinită de o cuminte politică prin acordare de credite ieftine, ar fi putut într'un timp relativ scurt, să ridice standardul de viață al localnicilor.

Nu ne îndoim că guvernul actual, sau oricare va fi, înțelegând adevăratele necesități social culturale ale Moșilor, va proceda imediat la creierea acestor școli. Dar să nu se uite că orice lucru bun e scump, și școala buuă e scumpă și împreunată cu mari cheltuieli, iar pentru înființarea acestor fel de școli în Munți, nici o centimă să nu fie cruțată.

Condițiunile de dezvoltare sunt date, prin imensele bogății naturale cari zac ascunse în sânul munților, rămase neexploatate numai din lipsa elementelor pregătite și capitalurilor necesare. Rămâne ca factorii hotărâtori în această chestiune, să ia inițiative imediate, fiind că în aceste școli zace în bună parte mântuirea Moșilor.

* * *

În complexul problemelor ce așteaptă o rezolvire grabnică, care e de natură a aduce consecințe cari nu sunt greu de văzut, este problema șomajului în Munții Apuseni.

Nu știu dacă mizeria își plimbă fantomele cu mai mare alaiu undeva decât aici. Se știe că întotdeauna populația din Munți furniza cel mai mare procent de muncitori agricoli și forestieri pentru regiunile din valea Mureșului, Banat, Crișana și Carpați. În urma depresiunii economice care ne strânge în chingi de fier, cele mai multe din industriile forestiere au concediat muncitorii cari se recrutau în bună parte dintre munteni.

Acest fenomen constituie cel mai trist capitol din viața populației moșești, și în același timp cel mai de neînțeles din riscurile

muncitorimei. Numărul celor fără de lucru variază dela 30%—45%, cea mai mare parte din capii de familie neavând alte surse de venit decât dreptul la muncă. Nu mai încape îndoială că nu se gândește nimenea la ideea întreținerii lor de către colectivitatea publică numită — asistență socială, șomajul, în general, fiind o latură a crizelor economice cu mult prea complexă pentru a putea fi soluționată de nepriceperea organelor noastre competente. Impotriva acestui rău teribil, atât autoritățile administrative cât și birourile de plasare, n'au făcut mare lucru, ba am putea spune că nu au făcut și nu fac nimic.

Pentru remedierea șomajului ar fi două lucruri, unul preventiv, altul reparator: plasarea și asigurarea. Dar cum șomerii sunt toți țărani neorganizați în sindicate muncitorești, nici unul din aceste două leacuri în actuala situație nu ar fi eficace.

Acești muncitori constituie adevăratul proletariat agricol, care va porni o nouă revoluție, dacă măsuri grabnice nu se vor lua din partea Statului, pentru începerea de lucrări publice în Munți. În felul acesta s'ar putea ameliora în parte consecințele dezastruoase ale politicii de flămânzire, practică de la Unire încoace, pe trupurile Moșilor atrofiate de baccilul indolenței și incapacității noastre de a nu voi să lichidăm odată și pentru totdeauna această chestiune.

Să nu se uite că toate valurile revoluțiilor moșești au fost alimentate de cauze economice și din exploatarea fără milă a unor agenți rapaci și unor guvernanți risipitori. Analizând factorii generatori ai ultimelor două revoluții, și comparându-i cu actuala situație economică, care bântue cu o furie nebună dela un capăt la celalalt al Țării Moșilor, nu e greu să descoperi o identitate desăvârșită cu singura deosebire a situației politice schimbate.

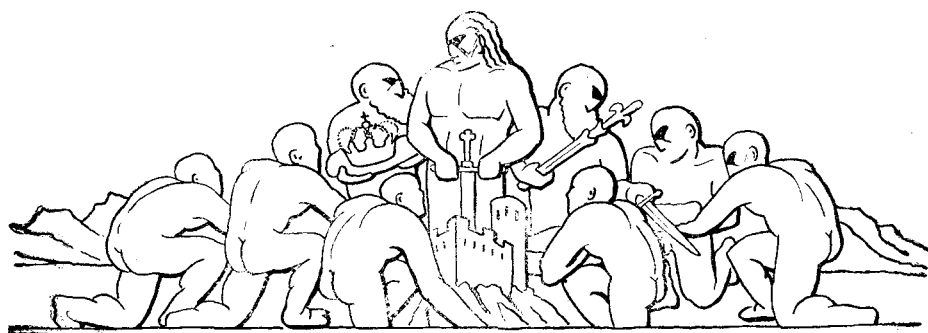
O populație atacată în însăși existența ei naturală de boli, jefuită până la piele de cămătari, cu sufletul otrăvit de minciunile politicianiste, jăcmănită de birurile fiscului, și flămânzită de lipsa ocaziei de lucru, iată adevărata temperatură morală a urmașilor lui Iancu.

Moșii, elementul dinamic al Românilor ardeleni, au ajuns într-o stare de adevărată iobăgie. Ei nu cerșesc milă, dar pretind ca dreptul lor la muncă, să fie asigurat printr'o politică care să inaugureze în Munți o epocă de adevărată ridicare economică.

Se va afla cineva care să se gândească serios la acest lucru? Sau se va lăsa ca evenimentele în cursul lor natural să ia o altă turnură...

Dr. Virgil E. Șortan





O problemă bancară: concentrațiunea

Și în lumea instituțiilor de bancă, cași în celelalte domenii, războiul cel mare și-a proiectat influențele-i nefaste.

Perturbațiunile ocazionate, fie prin deprecierea valorii banului, ca mijloc de schimb, fie prin regimul de instabilitate monetară, mai mult sau mai puțin intensă, ce ne-a guvernat dela încetarea ostilităților și mai dăinuște încă, bineînțeles în proporții mai reduse, au dat cea mai formidabilă lovitură comerțului de bancă, obligând multe întreprinderi să-și restrângă afacerile, iar pe unele, evident mai slabe, să-și închidă, pur și simplu, ghișeurile.

În linii generale aceste cauze își au încă rădăcinile adânci în sistemul economic, atât național cât și internațional. Nu le voi discuta aici. Mă voi mărgini numai la studierea evoluției sistemului bancar, ce cu toată povara loviturilor de tot felul, primite în decursul ultimului timp, și-a demonstrat încă odată cu strălucire, rațiunea sa de existență.

Urmările vitregiei vremilor n'au întârziat a se resimți. Întreprinderile de bancă ce au supraviețuit, au avut de îndurat obstacole aproape insurmontabile.

Deoparte, lipsa unui capital suficient de mijloace de activare. De alta, criza de afaceri. În plus, o nesiguranță teribilă. Aceasta ar fi cadrul sumar în care a evoluat comerțul de bancă.

Firește, conducătorii instituțiilor bancare n'au stat impasibili, închiși iremediabil în acest cerc vițios. Interesele fiecăreia reclamau la început o normalizare, fie ea chiar aproximativă. Și pentrucă băncile nu puteau să pretindă asistență din alte părți, s'au gândit

să se ajute reciproc. Mijlocul cel mai convenabil la dispoziție: concentrațiunea.

Am avut atunci o campanie întinsă de concentrațiuni. Bănci, mici sau mari, se uneau, să-și dubleze forțele, să mărească coeficientul de rezistență în fața conjucturilor de toate genurile, ce le amenințau de multe ori chiar existența.

Ziarele și revistele de specialitate au consacrat aiurea o literatură abundentă, fenomenului concentrațiunii bancare. La noi s'a vorbit prea puțin despre importanța concentrațiunilor de bancă, deși pentru noi avantajile, ar fi infinit mai mari.

După principiile generale de funcționare, banca cea nouă, incorporanta fuzionatelor, își are agenții în provincie, pentru ca să atragă depuneri și să facă cooperațiuni de credit comercial. Grație prestigiului de care se bucură o bancă dispunând de un capital impunător, o instalație modernă, legături întinse și o conducere cu greutate, sucursalele sale vor atrage pe depunători, cărora le va putea, între altele, să le asigure servicii pe cari bancherul local nu va fi în stare să le presteze, cel puțin, cu aceeași ușurință, cu aceeași rapiditate și în aceleași condițiuni de convenabilitate. Datorită numeroaselor depuneri și avantajelor pe cari le procură accesul unei mari piețe monetare, cum și foloaselor rezultând din posibilitatea de a-și mișca urgent resursele între diferitele regiuni ale țării, banca centrală va putea acorda credite în împrejurări favorabile. Treptat, uzând de aceste mijloace, va atrage și clientela depunătorilor și aceia a regiunilor comerciale și industriale, unde operează.

Intreprinderea prosperând, își va înmulți agențiile provinciale, cari la rândul lor, își vor creia o clientelă regulată și numeroasă, care va fi capabilă să absoarbă și marea cantitate de titluri (de Stat sau private) pe cari de obicei, centrala va căuta să le plaseze.

Dacă banca în chestiune, este serios angajată în industrie, prin participațiuni, sau mai ales prin avansuri în cont curent, se înțelege dela sine că ea va dori să fie reprezentată și în regiunile industriale, să supravegheze de aproape interesele sale, precum și eventuale posibilități de noi afaceri.

În ce privește tehnica formării concentrațiunilor, se cunosc 4 sisteme clasice. Să expunem sumar în ce constă fiecare, precum și trăsăturile esențiale ce le caracterizează.

1. Cel mai frecvent sistem, cunoscut în anele băncilor sub numele de *concentrațiunea engleză*, rezidă în aceia că două sau mai multe bănci, relativ importante, absorb treptat un mare număr

de bănci mai mici. Este în acelaș timp și cel mai vechiu sistem.

2. O bancă mare își stabilește pretutindeni agenții, cu cari va întreține relații numeroase. Având resurse puternice, natural, va distruge banca locală, cu posibilități mai reduse. Prototipul genului este formidabila întreprindere bancară franceză: „Crédit Lyonnais“, despre ale cărei relațiuni, influență și afaceri este inutil a mai vorbi, fiind archiconoscute.

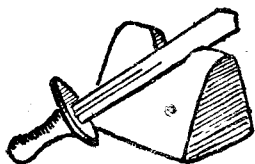
3. Un stabiliment solid din capitală, își creiază legături strânse cu bănci din provincie mai mult sau mai puțin importante, pe cari se sprijină și din al căror stoc de acțiuni, deține de regulă, un pachet apreciazabil. Se numește metoda germană de concentrațiune și se uzita, în special, înainte de războiu.

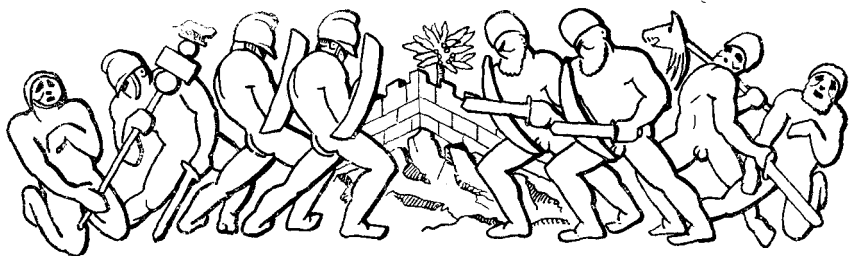
4. Fuziunea a două bănci mari, fiecare posedând o rețea întinsă de agenții în provincie, este sistemul cel mai nou. În genul acesta avem fuziunile engleze de după războiu. Germanii și Austriecii, foarte expeditivi, s'au grăbit să le imite, încât la un moment dat, acum câțiva ani, am avut deaface cu o veritabilă furie a concentrațiunilor, ceiace a determinat chiar o serioasă intervenție a statelor respective, întrucât fuzionatele abuzau preades de prerogativele legilor referitoare la fuziune, traficând cu depunerile marelui public încrezător și capitalul acționarilor.

Astăzi, mișcarea de concentrațiune, și-a pierdut din intensitate, fără să se poată spune, că și-a pierdut toată intensitatea.

Pentru țara noastră, problema își păstrează întreagă importanța și se pune la ordinea zilei, cu toată insistența.

Gh. I. Popescu





Auxiliarii medicului la sate

Un medic care se interesează de boli sociale, trebuie să se ducă să facă personal anchete în mediul respectiv: sate, fabrici, ateliere etc.

Statisticile făcute astfel de el, personal, găsesc că sunt cele mai bune și cele mai indicate a fi luate în seamă. Niciodată nu am luat prea mult în considerație statisticile sanitare oficiale. Fiecare din noi știe în ce fel păcătuiesc ele.

Cu ocazia alegerii unor date statistice medico-sociale în Ardeal, am stat de vorbă — cum se și cuvine și e imperios necesar, și cu preoții și cu învățătorii respectivi.

Ei sunt reprezentanții creierului și inimei unui sat. Dacă sunt neglijați într'o anchetă medico-socială, rezultatele apar slabe, insuficiente, neștiințifice și munca devine zădarnică. Foarte adesea mi-am dat seama că ei sunt enciclopedia vie a satelor și dacă sunt și covârșiți de idealism, apoi sunt strălucite și negrăit de prețioase izvoare de informațiuni de toate categoriile. Dar mai ales, am ajuns la convingerea că sunt prețioase auxiliare ale medicului. E cunoscută lipsa medicilor în mediul rural dela noi. Depărtarea dela un sat la reședința medicului, face adesea pe bolnav și pe cei din jurul său să renunțe la ajutorul medical. Ca să credem că există medici cari calcă jurământul lui Hipocrate, din cauza depărtării, intemperiiilor etc., ar fi contrar convingerei noastre.

Ignoranța dureroasă a poporului nostru, în ceea ce privește chiar cele mai elementare noțiuni de igienă, încrederea în babe lecuitoare — adesea criminale, teama de spitale, scumpetea mijloacelor de vindecare, face să crească înfricoșător de repede prada morții.

Cum ar putea fi de folos medicului, atât preotul cât și învățătorul, e problema care ne-a preocupat de multă vreme. Pe alocurea — în Ardeal — am avut ocazia s'o văd rezolvată în parte.

Preotul cunoaște bine învățăturile Evangheliilor. E pătruns de puterea tămăduitoare a lui Isus, învățătorul său. E pătruns de puterea credinței și adesea trebuie să facă uz de ea. La adăpostul Crucii și a puterilor ce-i sunt conferite e chemat, e primit atât în coliba nenorocitului ca și în casa bogatului.

El are urechi de auzit, ochi de văzut și e luminat ca să poată răspândi și infiltra puterea credinței.

Câți nu au fost vindecați prin puterea credinței! Câți nu au trecut ușor, senin, peste suferințele negrăit de mari une-ori, premergătoare morții, dătătoare de liniște fără margini.

Puterea credinței a învins adesea desnădejdea științei. Preotul-apostol, așa cum îl văd eu, trebuie să stea neîntrerupt alături de medic în tămăduirea suferințelor trupești și sufletești ale aproapei lui Isus a ordonat învățăceilor săi aceasta.

Preotul în orice împrejurare trebuie să învețe pe credincioși cum să-și apere sănătatea, cum să se îngrijească. În cazuri de epidemii munca lui aduce neprețuite foloase: împiedică întinderea lor și creșterea procentului de mortalitate. Trebuie să fie mereu în contact cu medicul respectiv și cu serviciul sanitar județean, făcându-le cunoscut toate observațiile și constatările sale. Preotul însă, trebuie să cunoască multe chestiuni de igienă, de medicină, epidemiologie, terapeutică etc. Pentru aceasta propun ca organele noastre oficiale respective să dea atențiune educației preoților din acest punct de vedere, punându-le la dispoziție broșuri, planșe colorate, farmacie. Să fie chemați anual la cursuri, să li se fie conferințe sanitare, să fie obligați să raporteze trimestrial, șefilor lor ierarhici, modul cum și-au manifestat activitatea din acest punct de vedere.

Luptând contra ignoranței satelor, contra babelor lecuitoare, depistând cazuri de bolnavi, vor face opera dorită de Mântuitor. Orice întârziere în această colaborare face să crească procentul de mortalitate — înfricoșător de ridicat la noi.

Un alt prețios colaborator al medicului, e învățătorul. Trebuie să fie. El la începutul anului, trebuie să examineze sănătatea aparentă a copiilor de școală, curățenia corporală, să vadă dacă nu au râie, dureri în gât, ochii și urechile bolnave, polipi în nas, dacă sunt anemici etc. El examinându-i va ști să-i așeze cum trebuie

în bănci, va ruga pe medic să-i vadă, va învăța pe copii și pe părinți să-i îngrijească, să-i spele, să-i alimenteze. Va lua măsuri de igiena localului etc.

El trebuie să cunoască bolile contagioase, trebuie să știe să dea ajutor de urgență în accidente etc. Și el trebuie să lupte contra ignoranței satului. Și el trebuie să aibă bibliotecă medicală și farmacie. Și el trebuie chemat anual la cursuri sanitare, pe județ. În școlile normale trebuie să se dea mare atențiune educației viitorilor învățători din acest punct de vedere. Viitoarelor învățătoare să li se predea cursuri de puericultură și de igiena femeii. Invățătoarea trebuie să fie și infirmieră vizitatoare.

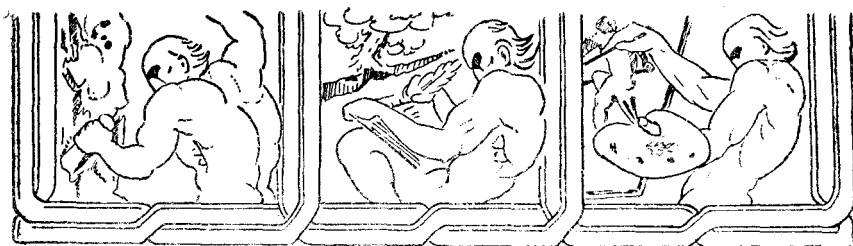
Învățătorii trebuie controlați și în privința activității lor pe acest teren.

La noi — spre deosebire de alte țări, se resimte lipsa unei publicații bune pentru popor — în care să se găsească învățături pentru păstrarea sănătății, cunoașterea și tămăduirea bolilor.

Statul ar trebui să se îngrijească de o atare publicație. Până atunci — credem ca se impune că absolut orice gazetă sau publicație românească cotidiană, săptămânală sau lunară — să aibă rubrica medicului.

Dr. Od. Apostol.





O trecere în revistă a gândirii filosofice contemporane

Vom da în cele ce urmează și în 2—3 articole, o scurtă schiță a gândirii filosofice contemporane. O credem utilă nu atât pentru cetitorii din centrele culturale mai mari ai revistei, „Ardealul Tânăr“, ci mai ales pentru intelectualii dela sate unde pulsul luminat al vieții moderne străbate mai anevoios. N'avem pretenția de a face o expunere critică, a curentelor de cugetare modernă, căci o astfel de încercare ar necesita volume întregi. Ne mărginim deci la o scurtă schiță rezumativă, dorind în primul rând să informăm, iar nu să milităm pentru o direcție sau alta. În numărul acesta vom începe cu *Anglia* și se va vedea la sfârșit dacă am făcut un lucru util sau ba.

* * *

Analizarea gândirii contemporane în *Marea Britanie*, reclama o vastă incursiune în domeniile activității intelectuale. Adecă trebuie considerată atât influența evenimentelor sociologice cât și caracterele psihologice ale spiritului anglo-saxon. Înțelepciunea practică și sănătatea intelectuală a acestui popor, și-au creat o puternică gândire proprie, care prezintă caractere deosebite de gândirea altor popoare.

În general, se poate face împărțirea gânditorilor engleji în 5 clase:

1. *Naturalismul*, prin care i-se dă Naturei importanța capitală.
2. *Idealismul absolut*, prin care ținta gândirii reprezintă *totul*.
3. *Umanismul pragmatist*, prin care i-se dă acțiunii omenești primul loc în gândire.
4. *Realismul*, care insistă asupra realităților ca ceva distincte de ceea ce este subiectiv.

5. *Teismul*, prin care se concentrează toată atenția asupra divinității.

În ultimele secole s'a evidențiat tot mai mult interdependența popoarelor, atât în privința problemelor economice cât și ale gândirii. Poporul englez și-a câștigat reputația de a fi de un caracter onest și de a avea o deosebită aplicație pentru colonizare, activitate industrială și comercială, practicând așa numita atitudine utilitaristă. În domeniul religiei Englezii nu au personalități trecute în rândul sfinților, după cum e cazul la sudici. Spiritul religios s'a manifestat prin excelență morală și prin filantropie socială. În artă nu au avut tendința de a căuta misterul existenței și simbolismul ideilor, decât factorul care constituie esența vieții zilnice. Activitatea științifică a Englezilor izvorește din deslegarea problemelor practice. Secolul trecut influență în mod covârșitor gândirea politică a rasei anglo-saxone, care dezvoltase idea de *auto-determinare* a popoarelor și idea unei largi organizații internaționale.

Marele războiu mondial se pare că nu a împins gândirea britanică spre pesimism, cum se credea la început. Temperamentul sanguinic saxon, a făcut să se uite problema rațiunii filozofice a existenței, și să se orienteze înspre explicația naturală a existenței omului.

Gânditori puternici, contemporani, sugerează ideile lor publicului care se pare că este mai mult influențat de scrierile lor decât de presiunile cauzate de războiu. Astfel sunt: *Thomas Hardy*, care afirma „puterea voinții“, ori *George B. Shaw*, care crede în „forța vieții“, *Gilbert Chesterton*, care recunoaște „supranaturalul“, *Herbert G. Wells*, care ajunge să sugereze ideia că religia este atitudinea etică a fraternității universale și a sacrificiului de sine, ori *John Murry*, care propagă „cunoașterea de sine“. Este însă o extrem de mare producție de cărți pentru publicul mare, încât selecționarea ideii gânditorilor în limba engleză, devine o sarcină complexă și anevoiasă. Oricât ar fi această complexitate de mare, firul conducător în analiză urmează să fie acesta: cum se exprimă gândirea asupra importanței vieții și care este relația între conducătorii științei și filozofiei?

Naturalismul.

Concepția asupra constituției și proceselor naturii fizice, este astăzi sub influența științei biologice. Gânditorii englezi au ocupat în trecut cel mai important loc în domeniul acestei științe. Lăpă-

darea, din partea oamenilor de știință, a credințelor religioase tradiționale, nu mai este astăzi privită din partea reprezentanților bisericii ca o erezie morală, în Anglia. Gândirea din trecut prezintă un neconținut conflict dintre dogmatistii științelor naturale și teologi. Din întrebarea că ce conține divinitatea, s'a născut *empirismul* care a luat numele de *naturalism*. *Huxley* și *Herbert Spencer*, erau pri-fiți de conducătorii acestui curent.

Intre gânditorii contemporani natura'iști, de o puternică influență, este *Oliver Lodge*, autor al mai multor scrieri și o personalitate eminentă în domeniul fizicii. Chestiunea importantă pentru *Lodge* este „matter in motion“ (materia în mișcare), de care depinde explicarea întregii gândiri științifice. Pentru *Lodge* elementul esențial în creștinism este concepția „unui Dumnezeu omenesc“.

Un alt om de știință care atacă problemele de relație între religie și știință, este *John A. Thomson*. El susține că știința este descriptivă, iar nu explicativă. Ea se ocupă cu „ce“ și nu „pentru ce“ în explicarea lucrurilor. Știința de azi a ajuns la punctul ireductibilității. Așa în fizică este *electronul*, în chimie *ionul*, în psihologie *psiconul*, în neurologie *neuronul*, în biologie *protoplasma*, *celula* și *chromosomul*. Pentru *Thomson* problema „materiei“ și „minții“ se reduce la aceea că ambele sunt aspecte abstracte ale realității. Procesul evoluției sa desfășurat înspre o direcție progresivă. Deși au fost faze de dezintegrare, totuși procesul a mers înspre integrare și înspre valori tot mai înalte.

Alți gânditori în genul lui *Thomson* sunt: *Ernest W. Hobson*, *Charles S. Sherrington* și *Frederick Soddy*.

Intr'un mod diferit este privit acest curent de către *William Mc. Dougall*. Astfel el spune: „In biologia generală neo-darwinismul mecanistic este falit în fața problemelor evoluției, a originii variațiilor și a schimbărilor, a diferențierii și specializării instinctelor“. *Mc. Dougall* este deci foarte puțin înclinat să acorde o prea mare importanță mecanismului.

Unul cu cele mai bogate cunoștințe științifice este *Loyd Morgan*, specialist în mineralogie, psihologie, biologie, științe exacte, filozofie. In multe sale lucrări, însă în special în cartea sa *The interpretation of Nature*, el formulează pentru gândirea contemporană o schemă a naturalismului.

Idealismul absolut.

La începutul secolului al XX-lea, idealismul era o regulă în universitățile engleze. Deși a existat mai înainte sub forma idea-

ismului à la Platon și în secolul al XX-lea sub influența idealismului german, avea însă o nuanță caracteristică britanică. Idealismul s'a dezvoltat foarte mult în opoziție cu interpretarea materialistă și mecanistă a existenței. Reacțiunea a venit mai ales contra lucrărilor lui *Spencer* și *Huxley*.

Între idealiișii de seamă se numără *Francisc H. Bradley*. Cercetările lui filozofice au ajuns la forma de expunere cea mai clasică în *Appearance and Reality*. În lucrările sale de etică și logică, *Bradley* tratează problemele adevărului absolut și ale experienței perfecte.

Filozoful *Bernard Bosanquet*, se trudește să clarifice caracterul constructiv al principiului idealist și a atitudinii pozitive ce o reclamă viața. A scris o mulțime de lucrări.

Clement Ch. J. Web, *James B. Baillie*, *Mc. Taggart*, și *Andrew S. P. Pattison*, se pare că prezintă forma de tranziție între idealismul absolut și teism.

Umanismul pragmatist.

La începutul secolului atențiunea tuturor era concentrată asupra curentului ce să părea că are să revoluționeze gândirea. Americanul *William James*, care studiasă prin universitățile engleze și germane, l'a numit pragmatism, și a fost reprezentantul cel mai eminent al acestui curent în lumea filozofică-psihologică.

În Anglia numai *Ferdinand C. S. Schiller*, a avut o atitudine pragmatistă. Umanismul pragmatist este pluralistic. Egoismul cu care omul intră în viață, și care este prezent în tot decursul experienței sale, este un egoism uman. De aci numele de umanism. Egoismul uman este activ, cu scop, și se luptă pentru a obține valori. Umanismul pragmatist își bazează efortul pe credința în permanența realității eurilor, și pe credința moralității binelui și a existenței trecătoare a răului.

Realismul.

Se pare că realismul contemporan datează cam din 1903, când *George E. Moore*, a publicat un articol: *The Refutation of Idealism*.

Unul dintre cei mai isteți filozofi englezi din zilele noastre, este *Bertrand Russell*. El este un asociat al ideii lui *Moore* și este un pioner în studierea principiilor matematice interlegate cu logica. În lucrările sale de început a făcut o critică pragmatismului, și își numește filozofia sa „atomismul logic“.

Samuel Alexander, încearcă, într'o serie de conferințe, să facă o dare de seamă asupra existenței ca un întreg. Un scriitor mai

tânăr decât Alexander este *John Laird*. Realismul, după Laird acceptă unele principii de bază ale experienței bunului simț ca fiind în întregime adevărate. Realismul susține că lucrurile pot fi cunoscute după cum sunt într'adevăr, și că existența și caracterul lucrurilor nu se alterează cunoscând tot adevărul.

„Realisti“ mai sunt: *Georges Dawes Hicks*, *Charles Duncan Broad* și *Alfred N. Whitehead*.

Teismul.

Studiul teologiei în Anglia a acceptat doctrinele și practicile de bază, transmise de tradiție, și a adoptat atitudinea că intelectul omului este incapabil să ajungă la înțelegerea complectă a ideilor. Sunt diferențe individuale în privința prezentării subiectului, dintre cari unele duc spre misticism, altele spre panteismul teoretic sau altele înspre o formă a pragmatismului.

Printre reprezentanții mai de seamă ai teismului este *Arthur James Balfour*, care a atras atenția asupra sa atât prin activitatea sa politică, cât și prin lucrările sale filozofice. În primii ani de activitate intelectuală a avut o atitudine contrară naturalismului și a insistat mult asupra importanței valorilor în relație cu teismul. În cartea sa *A defence of Philosophic Doubt*, apărută în 1879, își expune obiecțiunile contra naturalismului și idealismului. Balfour susține că dacă s'ar considera toată gama intereselor omenești, și valoarea cunoștinții, frumusețea, și bunătatea, și dacă le-am da întreaga importanță, am fi conduși înspre teism. Fără teism, umanismul își pierde jumătate din valoarea sa.

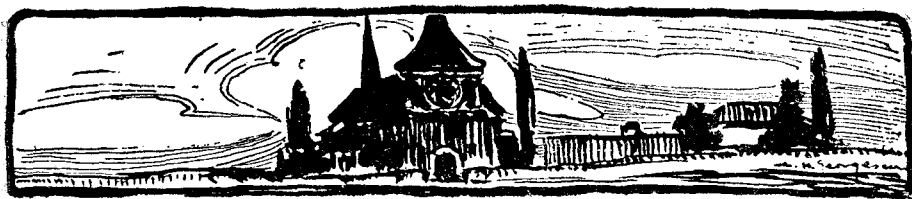
Exponentul cel mai de seamă al teismului a fost *James Ward*, care a murit în 1925. El obiectează pretențiunii de a se începe cu *unul*, ca *unitate absolută*. Natura, ca ceva distinct de subiectul care o cunoaște, nu poate să fie **una**. Spiritualismul lui Ward insistă asupra unității și a corelativității subiectului și obiectului. El

studiază evoluția lumii, *a lumilor*, ca fiind datorite acțiunii realităților individuale.

Concluzie.

Scurta schiță a gândirii contemporane din Anglia, prezintă caracteristicile perioadei de tranziție între sistemele tradiționale ale trecutului și mișcările ce-i vor da caracterul viitor. Dezvoltarea și progresele științei, mișcarea spiritualistă și a „științei creștine“, produc repercusiuni adânci asupra gânditorilor.

I. Adămoiu.



Scriitorii români în Italia.

Tot mai mult se răspândește literatura noastră în Italia. După publicarea traducerilor se așteptau glasurile autorizate pentru a cunoaște, odată cu preferințele surorii mai mari, și gradul de înțelegere pentru ce nu e al ei, și, în mod special primirea făcută creațiilor spiritului românesc. Era o problemă a valabilității orgoliului nostru de rezolvit; căci critica literară italiană, condusă de resorturi mai curând raționaliste, adecă de severă disciplină sufletească, se știe că face totuș un larg loc înfăptuirilor pure ale imaginației deslănțuite: pe planul spiritual are înțelegere și pentru aspectul dublu al literaturii noastre — pozitivism „latin“ și animism „slav“. Aceste două fețe mereu ne sunt indicate de degetul criticii italienești.

Acum, în această revistă unde s'a mai vorbit despre traducerele făcute, la început pe apucate, pe urmă cu sistem, de către sau sub priveghiul d-lui C. Isopescu, conferențiar de limba și literatura română la Universitatea din Roma, deocamdată dăm numai câteva mostre din recenziile italienești asupra scriitorilor noștri și a operei lor:

Despre *Ciuleandra* scrie P. Ferro, în *La Voce di Mantova* (16 Sept. 1930) următoarele: „...O dramă a sufletelor, puternică și învăluitoare, se desfășoară astfel dealungul paginilor acestui roman, în care analiza psihologică, subtilă și neliniștitoare, reușește să-l târască pe cetitor într'o teamă a așteptării, căci cartea începe, în loc de a sfârși cu epizodul culminant al tragediei. Fiindcă Rebreanu are greua taină de a lega nu numai atenția ci și sufletul celui care citește, de întâmplările personagiilor sale, prezentându-le vii și umane în toate caracteristicile lor fizice și morale, fiecare cu o marcată și precisă individualitate. Și împrejurul lor colorează ambi-anța și peisagiul: câmpul cu ampla sa respirație, orașul cu miasmele. Iar pentru cel care citește, contrastul dintre Puiu, descendent

degenerat al unei boierimi istovite, și Ursu, medicul dela țară, călit prin forța voinței pentru sacrificiu și datorie, se delinează un contrast între simplitatea senină a vieții câmpenești și corupția marilor orașe; iar Madeleine, smulsă din sătucul ei și iubirii studentului sărman, apare ca un simbol al neîmpăcării între cele două extreme. Și când, după omorârea ei, nebunia lui Puiu, pe care tată-său voise să o acopere, ca să-l sustragă ispășirii meritate, izbucnește manifestându-se în dansul tragic și neobosit al Ciulendrei, vedem în nebunia aceea pedeapsa și totodată sfârșitul impus de Providența unui neam istovit fizicește și moralicește“. Iar despre *Pădurea Spânzuraților* scrie Andrea Damiano în *L' Ambrosiano* din Milano (12. IX. 1930): „...Apostol Bologna sfârșește deci prin aceea ce numește el „glasul neamului“ și încearcă să dezerteze, fiind însă surprins și spânzurat. Nicio îndoială și nicio rezervă asupra nobleței chinului și asupra eroismului sfârșitului. Totuși Apostol Bologna se mișcă și acționează cam ca Nehliudov din *Învieea*, cu gesturi și gânduri de halucinat. Spre deosebire însă de ceea ce se întâmplă în romanul lui Tolstoi, sfârșește prin a se jertfi pentru patrie — nu pentru sine nici pentru o țară — și aceasta e adevărata forță și intima frumusețe a figurei personajului român. Zbuciumul său nu e patriotismul fanatic al unui exaltat, ci mai curând conștiința, voința, certitudinea trudnic câștigată după o noapte de nesomn, pe care nicio lege umană și divină, nicio legătură sau jurământ făcut oamenilor nu întrece datoria de a nu-și ucide frații de dincolo de linii. Dramă profund umană puternic zugrăvită de Rebreanu pe fondul idealurilor de patrie ridicate la rangul de religie și simbol al supremului sacrificiu“. S'au găsit critici cari i-au stabilit acestui „roman de războiu“ planurile de întretăiere cu mult cetitele *Krieg* al lui Renn și cu *Am westen nichts neues* al lui *Remarque*, relevând totodată și deosebirile prizmelor vizuale. (Din sursă sigură putem spune că din *Pădurea Spânzuraților* s'au vândut 15.000 de exemplare, ceea ce constituie desigur cel puțin un record).

Acelaș *P. Ferro*, în *Regime Fascista* din Cremona (21—VIII 1930) într'un articol mai lung: *Letteratura romana in Italia* (Arte Latina) are bune observații asupra mai multora dintre taduși. „Cezar Petrescu: „Caracterele cele mai de seamă ale romanului lui C. P. *Simfonia fantastică* sunt: analiza psihologică ascuțită până la spasm într'o învălmășală de firi cari se strâng încetul cu încetul împrejurul protagonistului până la a-i întuneca viziunea realității

în sine și în alții... Puterea artei lui C. P. constă tocmai în această extremă tensiune a realității care ar putea, rupându-se, să devină grotescă și verosimilă și care rezultă, însă, dramatică: constă în relieful particular al personajilor, trasate fizicește în raccourçi, c'o grijă mai mai mare pentru unele detalii decât pentru întreg... dar analizate și scrutate cu ochiu anatomic". Apoi: „Brătescu-Voinești e un povestitor limpede, discursiv, a cărui trăsătură caracteristică rezidă într'o liricitate naivă și conținută, care se respiră în toată opera sa. Scurtul roman, *Niculăiță Minciună* e o mică capodoperă... B.-V... crează în jurul protagonistului o atmosferă de milă și compătimire, în timp ce dureroasa aventură se desnoadă linear, elementar, fără diversiuni psihologice". În aceeași termeni calzi vorbește apoi despre Agârbiceanu, Caragiale, Pătrășcanu, Camil Petrescu și Rebreanu,

Aurel Decei.

BCU Cluj / Central Library Cluj



Doliul literaturii dramatice franceze

Moartea lui Georges de Porto-Riche

În ziua de 6 Sept., s'a stins din viață, în locuința sa din Paris, celebrul dramaturg *George de Porto-Riche*, după o existență de 82 de ani și după o dominațiune de patru decenii asupra gustului francez în materie de teatru.

Născut la *Bordeaux* în 1849 acest îndrăgostit de viață, a scris încă din tinerețe versuri, care în afară de valoarea lor literară, au meritul de a desvălui pe deplin sensibilitatea și sufletul entuziast al autorului teatral de mai târziu.

Ca om, Georges de Porto-Riche n'a cunoscut în lunga sa carieră decât respectul unanim al tuturor confrăților săi, iar modestia cu care a știut să se înconjoare — a fost până în ultima vreme director și îngrijitor al bibliotecii lui Mazarine — l-a ferit de toate decepțiile amare ale marilor dureri închipuite și de toate iluziile vârstei mature, pângurită pe rugul vanității deapururea turburătoare a sufletului omenesc.

Plin de farmec în relațiunile sociale, profesând o sinceritate totdeauna naturală, Georges de Porto-Riche a fost până în ultimele clipe ale vieții lui un pasionat, care nu împărtășe în jurul lui decât seducțiune. Înainte cu câțiva ani a fost ales membru al academiei franceze, iar critica dramatică l-a așezat în cor lângă marii dramaturgi francezi, *Racine de Musset* și *Marivaux*.

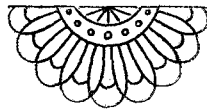
Murind, s'a dovedit tot așa de puțin pretențios ca și în viață. În testamentul lui a cerut ca să fie incinerat cât mai repede, în zorii zilei, fără sgomot și fără onoruri, participând la acest act de rapidă desagregare a materiei numai intimii familiei. Cenușa a cerut ca să-i fie transportată la marginea mării, într'un loc trist și singuratic, pe care l-a ales el, fiind încă în viață. Așa a socotit acest pasionat al dragostei, pe care a tratat-o cu atâta măiestrie în toate piesele sale, că va dispărea cât mai repede ca specie de vertebrat, netrăind în amintirea urmașilor lui decât prin spiritul operei sale. Visul lui cel mai naiv a fost doar *de a avea — poate —*

odată un nume în istoria inimii: d'avoir peut-être un nom dans l'histoire du coeur.

N'a scris mult, pentrucă conștiința lui de scriitor perfect și meticulozitatea de tehnician desăvârșit l-au îndemnat să urmeze o metodă clasică de lucru. Intorcea o piesă teatrală pe toate părțile, schimba dialogurile de câte douăzeci de ori și numai când simțul lui de analiză subtilă nu mai găsea nimic de corectat, o dădea publicității.

Lucrările lui mai principale, cari dealtfel figurează în repertoriul permanent al *Comediei franceze* sunt: *l'Amoureuse*, *Trecutul* și *Omul bătrân*. Cea mai importantă este prima, în care tratează conflictele iubirei într'un menaj, piesă atât de natural scrisă încât a servit de model la sute de piese ale teatrului contemporan. În această lucrare se dovedește el a fi cel mai fin poet al dragostei; al pasiunii studiate și analizate în ea însași, fără a se sinchisi de efectele ei sociale sau familiare, al pasiunii iresistibile, fatale, ale cărei bucurii sunt divine și ale cărei păcate sunt delicioase. Psihologia sentimentală a tuturor pieselor lui este profundă până la îndurerare, neavând ea nici un accent de fad și searbăd romanticism. El nu moralizează și nici nu declamă. Personagiile create de el se frământă între bucurii secrete, plăceri subtile și suferinți ingenioase. Acestea sunt cauzele cari au făcut ca piesele lui să creeze școală în arta dramatică franceză.

L. H.





Ardealul Tânăr își reia, prin acest număr, apariția, întreruptă de împrejurări neprevăzute timp mai îndelungat. Pentru cine cunoaște enormele greutateți în cari se zbate azi tiparul românesc, această întrerupere va fi, credem, explicabilă și de aceea nici nu mai insistăm asupra ei. În schimb însă putem comunica azi cetitorilor noștri, că de acum înainte revista va apare regulat, odată pe lună și în cei puțin 48 de pagini, întrucât atât din punct de vedere material cât și redacțional ea a fost reorganizată complet.



Comisiunea Monumentelor Istorice pentru Transilvania și-a publicat *Anuarul* anului 1929, ceea ce e o dovadă puternică despre viața acestei instituții și despre importanța ei. Și acest punct, mai ales, voim să-l reliefăm. Monumentele istorice cari se găsesc în Transilvania, fie antice, fie medievale sau mai recente, au avut de îndurat toată vitregia unei stăpâniri străine și rău intenționate: cele cari nu puteau fi stoarse de tot ceace era favorabil unei teze contrari — și erau puține acestea — erau pur și simplu înfundate sub vălul tăcerii. Deaceia „comisiunea“ are datoria, înainte de a conserva comorile artistice ale trecutului în solul Ardealului, de a valoriza, de a le ilumina în ochii tuturor, are datoria de a

arăta lumii; că în Ardeal, este o artă românească, cu adânci origini, însă cu atât mai mult nealterată, să o lămuirească, impunând-o ca un îndreptar.

Spațiosul volum se deschide cu un studiu temeinic al d. V. Vătășeanu: *Vechile biserici de piatră românești din jud. Hunedoara*. Punând la contribuție metoda profesorului d-sale dela Viena, Strzygowski, și sprijinit pe o bună cunoștință a materiei, d. V. — ca să rămânem în limitele terminologiei bisericesti — pune piatra unghiulară a ulterioarelor cercetări asupra puțin cunoscutelor noastre biserici, analizând diferitele tipuri din organica vale a Hațegului, și sintetizând — poate cam forțat — rezultatele. Urmează o comunicare, făcută la Academie, de d. S. Dragomir, din acelaș domeniu: *Vechile biserici din Zarand și ctitorii lor în sec. XIV și XV*. Interesant studiu, care limpezește o epocă destul de obscură, a voevozilor români din Valea Crișului între anii 1380—1420, când ei marcară o înflorire nu numai politică ci și una superioară — artistică. În *Cetatea dacă dela Costești* (rezultatele generale ale săpăturilor arheologice) d. D. M. Teodorescu, care conduce priceput săpăturile în acea regiune arheologică a Daciei, se expun, cum se anunță, rezultatele, însă — ceace-i mai important — se pun o sumă de probleme pentru epoca primă a istoriei noastre, cari numai dela viitor au dreptul să aștepte deslegarea.

D. C. Daicovici, în *Cronica arheologică și epigrafică a Transilvaniei* (1919-1920) adună într'un mănunchiu notițele arheologice, epigrafice ieșite la lumină în ultimul timp, răspândite în diferite publicații, comentându-le competent. În aceeaș ordine vin câteva noi date asupra *Castrului roman dela Căței* (1929), care se sapă sub conducerea d. Em. Panaitescu. D. I. Marțian dă în traducere un articol al lui I. Bedăus (1823) asupra unor antichități găsite la Cluj în anul 1822. Volumul se încheie cu o serie de *Rapoarte, dări de seamă către Comisiune*, făcute de d. A. Popa asupra unor biserici din nordul Ardealului.

a. d.

Comentul cărților de școală. Amintirile dlui Septimiu Popa despre școlile din Blaj și sfera lor de influență culturală, n'au văzut încă toate lumina tiparului. Când vom avea în mână volumul dedicat „cuielor ideii anuale”, sperăm să găsim într'ansul o pagină despre un obicei legat de începutul anului școlar, pe care l-au relevat și alți pevestitori eșiți din aceste școli. Vorbim de comerțul cu manualele de școală vechi. În primele zile ale lui Septembrie, pe vremuri, căci astăzi va fi murit și în Blaj obiceiul, elevii liceului de băieți se strângeau pe movilița căpușită cu blocuri de piatră în alternanță cu petece de iarbă verde, ce se află în drept unghiul format de catedrală și de vechea clădire a liceului, și vreme de trei zile acest colț de piață era transformat într'un adevărat târg liber de cărți de școală. Pe vremea aceea se pare că manualele nu erau transmițătoare de microbi, pentru că aceeaș carte era vândută și revândută mai mulți ani dearândul, mai ales după ce un elev mai întreprinzător îi dădea cărții un învelit, de scoarță confecționat în propriul lui atelier. Vă asigur însă că pentru un

elev nou venit la liceul din Blaj, chiar dacă nu era un proaspăt absolvent al școlii primare, obiceiul despre care vorbim era un izvor de senzații noi și de emoții neprevăzute cel puțin tot atât de puternic cât și ce emenia cu colorit oficial prin care se inaugura în mod solemn anul școlar.

Dar noi nu voim să-l anticipăm pe d. Popa cu descrierea acestui curios obicei. El ne-a fost adus amin e, prin contrast, de felul cum se aprovizionează astăzi cu manuale elevii școlilor secundare. Astăzi, elevii colindă mai întâi librăriile cerând lista tipărită a manualelor *recomandate* de profesorii școlii lor. O cercetează cu atenție ș'apoi o pun în buzunar pentru că ei știu din anul trecut că unii profesori, dacă nu chiar toți, se mai răzgândesc în cursul vremii și în ziua când apar mai întâi la catedră în fața elevilor, le recomandă un alt manual, nu pe cel ce se află tipărit pe lista frumos colorată. Se mai întâmplă că un profesor oarecare lasă să treacă mai multă vreme până cand se decide definitiv asupra manualului preferit în acel an. Căci să nu credeți că o alegere atât de îndelungată e valabilă mai mult de 9—10 luni cât ține un an școlar. În toamna viitoare procesul începe din nou și de aceea astăzi e cu neputință să ne închinăm un târg al elevilor cu manualele de școală din anul școlar trecut. Și acest nou obicei are cu atât mai mulți sorți să se perpetueze, cu cât e mai vădit că prețul manualelor de școală tipărite are tendința să crească din an în an.

E nevoie să căutăm explicarea acestui fenomen? Ne îndoiim de eficacitatea acestei cercetări. E evident că avem prea multe manuale școlare. În fiecare an apar, pe lângă noile ediții ale vechilor manuale, se îi noi de cărți școlare și profesorii se cred deci obligați să-și primească și ei în fiecare an ma-

nualele. E cu neputință să ne inchipuim un progres mai accelerat, chiar în acest secol al vitezei. Desi la urma urmelor s'ar putea schimba manualele în fiecare trimestru...

Ceea ce ne miră însă mai mult e următoarea împrejurare. Corpul didactic se plânge, cu drept cuvânt de altfel, de salariul prea mic, în raport cu greul vieții de astăzi, pe care-l primește. Să nu poată totuși înțelege că această frenetică schimbare a manualelor școlare îngreunează bugetul anemic al oricărui părinte cu elevi de școală? Economii se recomandă astăzi în toate ramurile vieții.

F. R. Darest: Les Constitutions modernes. Dintru început țin să elimin o confuzie foarte posibilă.

Ultima ediție a cărți cu titlul de mai sus, a văzut lumina tiparului în 1919. Ea cuprindea un tablou complet al textelor constituțiiilor lumii civilizate, prezentate și traduse ireproșabil. Notele și notițele însoțitoare prezentau cel mai înalt interes. Dar evenimentele precipitându-se cu o desinvoltură nebănuită, cartea lui Darest a trecut în domeniul istoriei. Dornii J. Delpuch și J. Laferrrière și-au luat sarcina de-a o reda actualității, ceiace trebuie s'o mărturisim, după-ce am parcurs volumul revăzut, le-a reușit pe deplin.

Din examinarea textelor constituțiilor europene, cercetătorul obiectiv, va desprinde trei fapte caracteristice: 1) predominarea accentuată a regimului democratic sau republican, atât în țările cari au abandonat forma de stat monarhică, cât și în acelea cari i-au rămas nominal fidele; 2) progresul sufragiului universal, pretutindeni corpul electoral se mărește, peste tot, înglobează și pe femei, dar mai ales a dispărut complet sufragiul censitar, capitar, sau plural; 3) prioritatea adunărilor populare, asupra adunărilor străn-

se, fie ca acestea din urma, cași cele dintăiu, emană de ci sufragiul general.

Dorința masselor populare de a participa activ la viața publică este mărturisită de toate constituțiunile europene. Această dorința nu se traduce numai prin crearea cadrelor, instituțiilor și adunărilor politice prin determinarea și limitarea atribuțiilor lor și ale puterilor lor respective, ci și prin spiritul economic și social care le animă. Constituția dela *Weimar* ilustrează perfect acest spirit, Peste 60 articole din capitolul relativ la „drepturile și datoriile fundamentale ale germanilor“ sunt consacrate problemelor luptei de clasa. Realizând o bună parte din doleanțele muncitorimii, s'a stabilit un adevărat compromis între socialism și individualism. Dreptul la existență proclamat solemn. Proprietatea este respectată, cu clauza că, să se facă uz de ea în interes general.

Trebuie să se dea posibilitatea cetățeanului, să-și satisfacă cerințele lui și ale familiei, printr'o muncă productivă, ceiace implică dreptul la existență socială în caz de șomaj involuntar. Se mai păstrează și dreptul la moștenire, dar statul intervine ca participant fiscal în cota determinată de legi. Adunărilor politice trebuie să li-se suprapună adunări sau parlamente economice, constințându-se astfel principiul universal „economicul trebuie să primeze politicul“.

În Europa centrală și orientală, unde problema este mai mult agrară, decât muncitorească, reformele prin cari s'au împărțit țăranilor, ce-au fost în războiu, latifundiile de odinioara au fost puse sub egida legii constituționale.

O inovație a constituției moderne este și caracterul tutelar și social al anumitor texte ce proclamă pentru minoritățile naționale, principiul egalității civice, precum și anumite avantagii, cum sunt: dreptul de întrebuințare al limbei

materne, de a avea școlile lor, bisericile lor, instituțiunile lor de binefacere.

Comentând imparțial și sub toate unghiurile, fațeta actuală a constituțiilor europene, autorii au adus o importantă contribuție la cunoașterea aspectelor Europei contemporane.



Renașterea verismului. Pe piața cărții a apărut din nou cartea scriitorului german Werfel asupra lui Verdi și pentru a nu începe cu banalul „on revient toujours“... îmi amintesc o oră de estetică s'au a culturii dacă vreți, din școala secundară încă; oră în care profesorul cu aroganța unui hipermodernist numea pe bătrânul maestru al melodiilor, — bucătar!... simplu bucătar muzical, care aplica jonglând omletele-cavatine sau befstekuirite-arii, pe libretule furnizate iarăși — de alți bucătari. (Iată totodată metoda de a strecura din timp îndoiala și decepția în tinerețea studioasă!).

Și iată că — printr'o evoluție curioasă dar logică — tocmai epoca noastră a hipermodernismului, a jazz-ului a fost chemată a face dreptate deplină și a aduce prinosul cuvenit geniului lui Verdi — bătrânului „bucătar muzical“. Zic că a apărut din nou cartea lui Werfel, fiindcă aceasta este deja a doua ediție și semnificativ pentru necesitatea și succesul ei, este o ediție populară pentru a fi accesibilă tuturor straturilor social-intelectuale.

Dar cine este acest Werfel? Unul dintre scriitorii reprezentativi ai Germaniei de astăzi, care a recunoscut toată măreția adevărului explicat deja de Rossini marelui său rival R. Wagner cu ocazia unei întâlniri în Paris, că muzica nu va putea juca nicicând rolul

de subordonată a textului și nici realul nu se va putea reprezenta cu ajutorul ei. Tocmai fantasticul ei și elementul neverosimil sunt condițiile de trai ale muzicii teatrale. Câtă dreptate a avut Rossini se știe din cronicile contemporane, cariera sa orbitantă întunecând fără considerație drama muzicală.

Și astfel Werfel după ce își pregătește terenul prin cartea sa încă acum câțiva ani, scutură pe rând colbul vremii și al uitării de pe o serie de opere ale lui Verdi, adaptându-le pentru scenele azi. Și cine a asistat anul trecut la premiera lui „Simone Boccanegra“ la Opera de Stat, a fost martorul unui triumf și a avut în fața sa un Verdi nou, un Verdi necunoscut încă până acum, un Verdi așa cum trebuie să fie astăzi, purtând în sine seva geniului și al imortalității!

Dar cartea în sine? („Verdi, Romanul operii“). Este o perlă admirabilă a ceea ce numim astăzi roman-biografic, nepermițând totuși nici o extindere mai analitică.

Mai eclatant decât orice comentariu sau analiză ar vorbi o traducere.

H. B.



Redacționale. În Articolul dlui Olimpiu Boițos, din nr-ul ultim al revistei, s'a strecurat o greșală, a cărei îndreptare ne-a scăpat din vedere.

E vorba de afirmația, că opera lui Creangă n'a fost tradusă până acum în limba franceză. Adevărul este dimpotrivă. Ne marginim însă acum la această scurtă îndreptare, lăsând colaboratorului nostru sarcina să lănuirească într'un articol viitor, situația traducerilor literare din românește în franțuzește.

